

פרשת **לֶךְ לֶךְ**

צִדְדֵי תַעֲשֶׂה לַמִּקְרָא – לָדָּךְ לָדָּךְ

וְשִׁמְתִי אֶת זְרַעְךָ כַּעֲפַר הָאָרֶץ, כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכַחֲלוֹ... – מה עדיף?

בפרשתנו מבטיח הקב"ה לאברם ולזרעו אחריו את הארץ. בנוסף לכך מבטיח לו הקב"ה פעמיים בפרשתנו, שירבה את זרעו. בפעם הראשונה, "וְשִׁמְתִי אֶת זְרַעְךָ כַּעֲפַר הָאָרֶץ אֲשֶׁר אִם יִוּכַל אִישׁ לִמְנוֹת אֶת עֲפַר הָאָרֶץ גַּם זְרַעְךָ יִמְנָה". בהנחה שמדובר בגרגרי העפר הדקים, שאינם ניתנים לספירה באופן ידני, הבטחה זו נשמעת מרשימה מבחינה כמותית, אך אינה מלהיבה מההיבט האיכותי, כאשר הצאצאים נמשלים לעפר הנמוך וחסר הערך, שדורכים עליו, ויש שאף עושים עליו את הצרכים. מאוחר יותר, הקב"ה שב ומרגיע את אברם באשר לבעיית הפרייון, "וַיֹּצֵא אֹתוֹ הַחֹצֵה וַיֹּאמֶר הֲבֵט נָא הַשְּׂמִימָה וְסָפֵר הַכּוֹכָבִים אִם תּוּכַל לִסְפֹּר אֹתָם, וַיֹּאמֶר לוֹ כֹּה יִהְיֶה זְרַעְךָ". מדוע צריך היה להוציא את אברם החוצה ולבקש ממנו להביט השמימה, וכל זאת כדי שיוכל להשיב על השאלה, האם יוכל לספור את הכוכבים? והרי לכאורה, אברם מסוגל להשיב לשאלה זו גם מבלי לצאת החוצה בשעת לילה? תשובתו של אברם, אם ניתנה, אינה נזכרת בכתוב, אך הקב"ה כמו מסכם את השיחה ביניהם בהבטיחו, "כֹּה יִהְיֶה זְרַעְךָ".

לכאורה, יש בהבטחה זו משום "שיפור" איכותי לעומת קודמתה, שהרי הפעם נמשל זרעו לכוכבים הגבוהים והמאירים, שבהשוואה לעפר שבמשל הקודם, אינם בהישג יד, ובוודאי לא ב"הישג רגל". אם נשווה בין שני המשלים, הבאים לציין ריבוי כמותי, נגלה שבכל אחד מהם מדידת הכמות נעשית באופן שונה. במשל העפר, הקביעה היא "אם יוכל אִישׁ לִמְנוֹת", כלומר שאין איש (לאו דוקא אברם) שיכול לִמְנוֹת את עֲפַר הָאָרֶץ, והפעולה המתבקשת היא לִמְנוֹת, משורש מ.נ.ה. לעומת זאת, במשל הכוכבים, פעולת המדידה אמורה להיעשות ע"י אברם עצמו, והפעולה המתבקשת היא "סָפֵר הַכּוֹכָבִים", משורש ס.פ.ר, ולא משורש מ.נ.ה. מה פשרם של שינויים אלה בשורש הפעולה? ומכיוון ששישורו של אברם עולים על אלה של שאר בני אנוש, האם בא הכתוב לרמוז לנו לכאורה, שאברם יכול לספור את הכוכבים?

לכאורה, תם סיפור המְשָׁלִים, אך להפתעתנו בסוף פרשת העקדה, לאחר שאברהם עומד בניסיון, מבטיח לו הקב"ה הבטחה "משולבת", שבה כמו שזורים שני המשלים גם יחד, "וְהָרְבָה אַרְבֵּה אֶת זְרַעְךָ כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכַחֲלוֹ אֲשֶׁר עַל שְׁפַת הַיָּם". ברור שאין כאן נסיגה ברמת האיכות, שהרי נמשלו לְכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם, ומאידך "באותה נשימה" הם נמשלים גם לְחֹלֹל "אֲשֶׁר עַל שְׁפַת הַיָּם". אם נתבונן היטב נגלה שיש לנו כבר שלשה משלים, השונים כנראה זה מזה. בפרשת העקדה מדובר בְּחֹלֹל, של יָם דווקא, לעומת עֲפַר הָאָרֶץ בהבטחה הראשונה. ומכיוון שאין מילה, ואפילו אות, מיותרת בתורה, ומכיוון שבכל שוני לשוני, טמון שינוי רעיוני, עלינו לנסות ולהגיע לפשרם של המשלים השונים, של מיקומם ושל פעולות המדידה השונות לגביהם. שלשה משלים אלה משלימים כנראה זה את זה, ולכן נדרשים שלושתם, כי כל אחד מהם תורם כנראה להצגת מעלה ייחודית מזווית ראייה אחרת. כדוגמה פשוטה, ניתן לקחת את מיקומם של הרכיבים המשמשים כמשל. הַעֲפָר - בְּאָרֶץ, הַחֹלֹל - עַל שְׁפַת הַיָּם ובקרקעיתו, וְהַכּוֹכָבִים בחלל השמים המקיפים את הארץ. רק הצירוף של שלשתם, מייצג שלמות אחת גדולה של היקום כולו.

על דרך הנגלה קיימים פירושים המבהירים שהשימוש בַּעֲפָר או בְּחֹלֹל, הנמוכים וחסרי הערך, לעומת הכוכבים הגבוהים והמאירים, כמו באה להבליט תכונה מיוחדת בה מתאפיין עם ישראל, כזרעו של אברהם אבינו. עם ישראל הוא עם "קיצוני" המאופיין בקוֹטְבִיּוֹת יתירה ויש לו נטייה אל הקצוות. עם ישראל מצטיין בכל תחום שאליו הוא פונה. כאשר עם ישראל בוחר ללכת בדרך ה', בתורה ובמצוות, הוא מתעלה ומגיע עד למדרגת הַכּוֹכָבִים ואף למעלה ממנה. לעומת זאת, כאשר עם ישראל מתדרדר ומתרחק מהקדושה ומהאלוקות, הוא מסוגל לרדת לדרגות מאוד נמוכות, כמו "הצטיינות" בפשיעה וכיו"ב, דרגות הנמשלות לַעֲפָר שכולם דורכים עליו, דהיינו, כולם גבוהים ממנו.

כדי להשיב על דרך פנימיות וחסידות, עלינו לפתוח צוהר לתיבות עֲפָר, כּוֹכָבִים, חֹלֹל וְלַסְפֹּר. אם נחפש אחר המופע הראשון של המילה עֲפָר בתורה, נגלה אותו בסיפור הבריאה של אדם הראשון, "וַיִּצַר ה' אֱלֹקִים אֶת הָאָדָם עֲפָר מִן הָאֲדָמָה וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נְשִׁמַת חַיִּים". הַעֲפָר הוא בעצם השכבה החיצונה והעליונה של האדמה. בשל קרבתה של האות פ' לאותיות ב' ו-ו', הרש"ר הירש מקשר שם עצם זה למילה עֶבֶר במשמעות של צד. הַעֲפָר הוא הַעֲבֵר החיצוני של האדמה. באותה מידה דומה הַעֲפָר ל-עוֹר הגוף, בהיותו המעטה החיצון של האדמה. המילה עֲפָר מזכירה גם את השורש חפ.ר, ואם נחפור בעפר נוכל לשתול בו צמחים מחד, וגם לגלות בו מגוון של אוצרות, מזהב ועד מינרלים שונים, מאידך. ואכן, הגוף שבבנה מַעֲפָר, מהוה מעין מעטה ולבוש לנשמה, שכמו נשתלת בתוכו. את חטא עץ הדעת ניתן "לתלות" במרכיב העפר שבאדם. אותיות המילה עֲפָר, כמו מרמזות על סדר הדברים כפי שאירעו. מעניין שכל האותיות המרכיבות מילה זו, מייצגות איברים שונים בגופו של האדם, איברים שהיו מעורבים בסיפור, עֵינַי, פֶּה, רִישׁ (ראש בארמית). ואכן הורתו של החטא בַּעֲזֵן הגשמית התרה ומחפשת, "וַתֵּרָא הָאִשָּׁה כִּי טוֹב הָעֵץ לְמֶאֱכָל וְכִי תֵאָוֶה הוּא לְעֵינַיִם". קיים מעין נתק בין הַעֲזֵן ובין הַרְאֵשׁ העיניים מקושרות כנראה יותר אל הַפֶּה מאשר אל המוח, ומכאן התגובה הכמו-רפלקסיבית "וַתִּקַּח מִפְּרִיו וַתֹּאכַל", מימוש באמצעות הַפֶּה. רק אחר כך הם תופסים את הַרְאֵשׁ בידיים, הַרְאֵשׁ מתעורר למחשבה ומגלה את המצב החדש, "וַתִּפְקְדָה עֵינֵי שְׁנֵיהֶם וַיֵּדְעוּ כִּי עִירְמָם הֵם וַיִּתְּפוּרוּ עָלֶה תֵאָנָה".

אם ניקח את שתי האותיות הראשונות של המילה עֲפָר, נקבל עַף, כלומר שהעפר הוא דק ויכול לעוף כאבק פורח. הַעֲפָר אינו מקובע במקומו והוא יכול להינשא על גבי רוח או להיסחף ע"י מים. תכונה אחרת שהזכרנו רמוזה בסיומת 'פ.ר'. כל

